

Gazdaságpolitika

1. lecke

A gazdaságpolitika tárgya. A gazdaság intézményi rendszere; szabályozási és reálszféra. A gazdaság működési zavarai. Az állam gazdaságsszabályozó tevékenysége

A leckéhez felhasználható kötelező irodalom: (Figyelem! A tananyag terjedelme és a kérdések a távoktatási (jelen) anyaggal határoltak.) Továbbá: Somogyi Ferenc (2002): *Metaökonómia*. Kodolányi János Főiskola kiadása, Székesfehérvár, 2002. 93 – 98. o. Ajánlott irodalom: Bod Péter Ákos (2006): *Bevezetés a gazdaságpolitikába*. AULA Kiadó, Budapest, 2006.

Az 1. leckében az alábbi kérdésekre kap választ:

- Mit értünk gazdaságpolitikán?
- Milyen elemekből épül fel a nemzetgazdaság és milyen fontosabb gazdasági folyamatok zajlódnak a gazdaság szereplői között?
- Milyen döntési-cselekvési attitűdök jellemzik a gazdaság szereplőit?
- Melyek a legfontosabb koordinációs mechanizmusok?
- Melyek a piaci kudarcok, a makroökonómiai egyensúlyi zavarok, a legfontosabb társadalmi anomáliák, operatív gondok?
- Melyek az állam általános feladatai (funkciói)?
- Milyen fajtái vannak az állam irányító tevékenységének?

Követelmények

Ön akkor sajátította el sikeresen a tananyagot, ha

- saját szavaival meg tudja fogalmazni, mit értünk gazdaságpolitika alatt,
- fel tudja sorolni, milyen elemei vannak a gazdasági rendszernek,
- fel tudja sorolni és elemezni tudja a döntési-cselekvési attitűdöket,
- meg tudja nevezni a koordinációs mechanizmusokat és azokat jellemezni tudja,
- osztályozni tudja a gazdaság működési zavarait; különösen nagy gondot fordítson a makroökonómia input output rendszerében az ún. indukált tényezőknek,
- ismeri az állam általános feladatait,
- az állam irányító tevékenységét osztályozni tudja és a gazdaságpolitika legfontosabb alrendszereit meg tudja nevezni
- (a fenti kérdésekre adott válaszok fényében a tesztfeladatok csak ismétlésnek minősülnek, a fontosabb fogalmak, összefüggések készség szintű elsajátítását segítik, a vizsgán, a kifejtős kérdések mellett a leckék végén található tesztkérdések is szerepelhetnek).

A 1. lecke alapfogalmai:

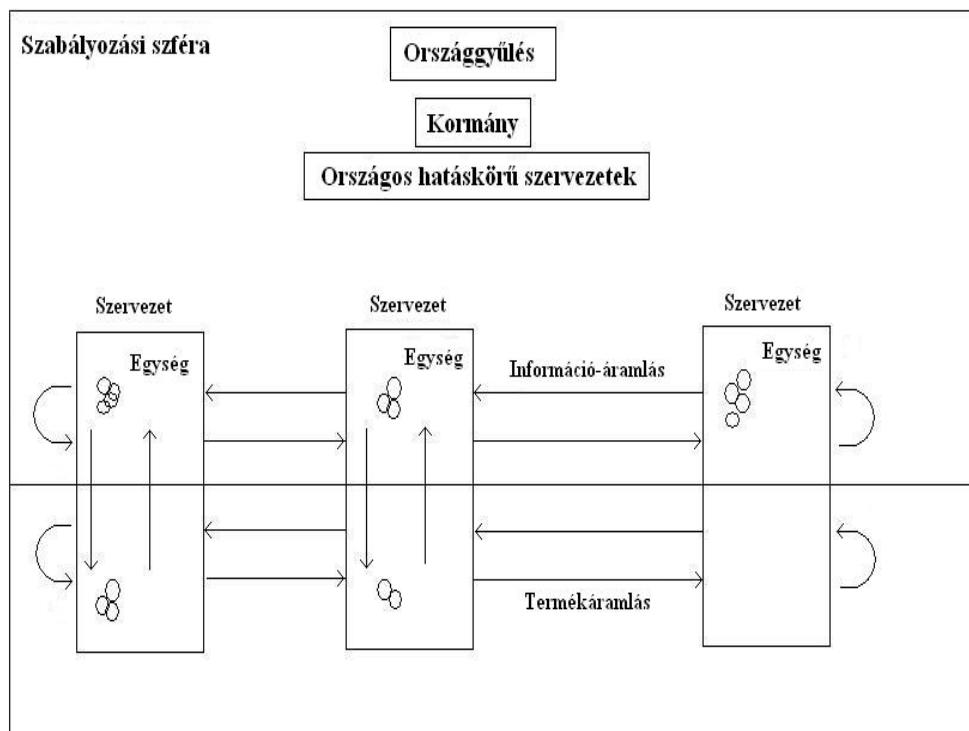
- gazdaságpolitika,
- szabályozási szféra,
- reálszféra,
- szervezet,
- döntési-cselekvési attitűd,
- koordinációs mechanizmus,
- piaci kudarcok,
- indukált tényezők,
- stabilizáció,
- allokáció,
- redisztribúció.

1. Mi a gazdaságpolitika?

Tevékenység: jegyezze meg a gazdaságpolitika definícióját!

Egyrészt: a közgazdaságtan egyik alapszciplinája. Másrészt: a **gazdaságpolitika** az állam (kormány és nem-kormányzati szervezetek) gazdaságot és társadalmat szabályozó, irányító, befolyásoló célirányos tevékenysége, melynek keretében politikai értékeket, érdekeket szolgál szakpolitikákkal (pénzügyi, verseny, regionális, külkereskedelmi stb.). A gazdaságpolitika döntési szintje: a nemzetgazdaság.

(Az Európai Unió törekvése, hogy egységes gazdaságpolitikát alakítson ki; ennek kibontakozásával nemzeti szinten a tartalommal telítés, a végrehajtás maradna.)

1.1. ábra A gazdasági rendszer

2. A gazdasági rendszer elemei

Tevékenység:

- Fogalmazza meg, mit értünk szervezetten!
- Jegyezze meg, milyen részei vannak a szervezetnek, és azok között milyen kapcsolat van!

Szervezet: meghatározott társadalmi-gazdasági funkciók ellátására társult, emberekből álló társadalmi, gazdasági, jogi alakzat. Szervezet lehet: háztartás, vállalat, intézmény, egyesület stb.

A szervezet:

1. szabályozási és
2. reál egységekből áll.

A **reálszféra** a termelést, a szolgáltatást, a kereskedelmet, a szállítást és a fogyasztást foglalja magába, illetve e gazdasági tevékenységek intézményi, tárgyi és személyi feltételeit. A **szabályozási szféra** azokat a szervezeteket s e szervezetekhez kötődő információkat, döntéseket és döntéshozókat öleli fel, amelyek az adott gazdasági rendszer szabályozásának elemei.

A szabályozó egységek és szabályozó egységek, szabályozó egységek és reálegységek között zajlik:

1. megfigyelés,
2. információgyűjtés,
3. információ feldolgozás,
4. döntés-előkészítés,
5. döntés.

A szervezetek között:

1. információáramlás,
2. termék és szolgáltatás-áramlás zajlik

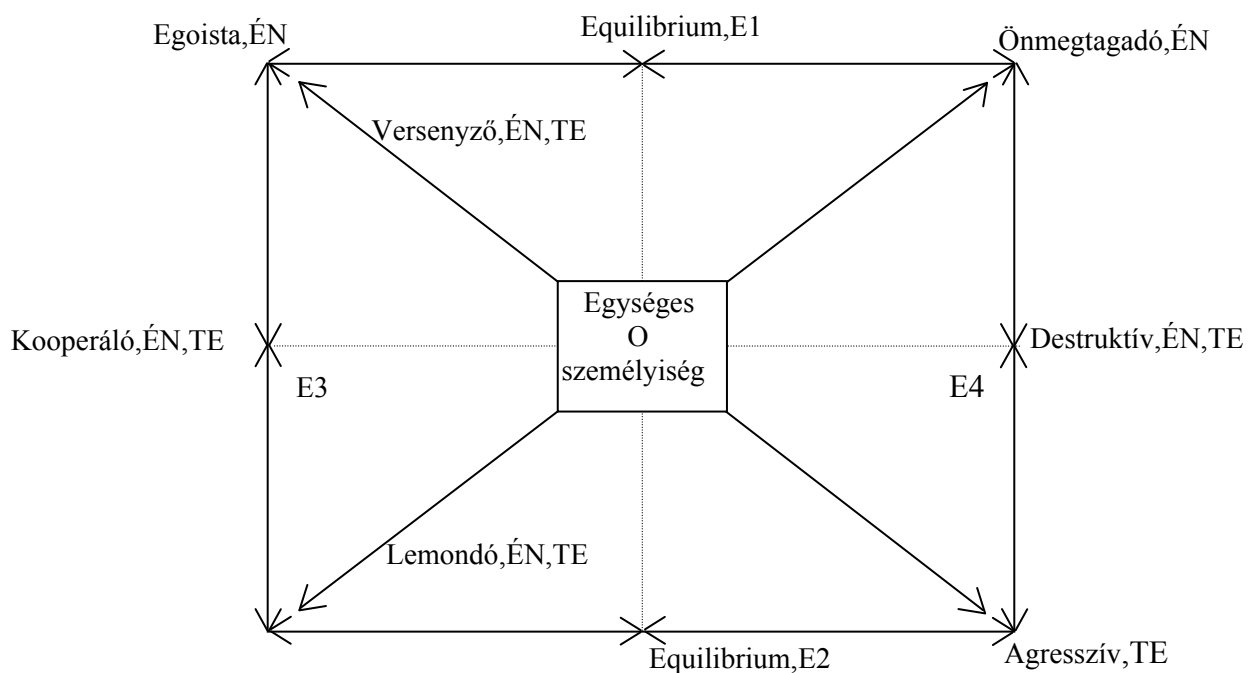
Ezek minősége a döntéshozók döntési-cselekvési attitűdjén alapszik.

3. Döntési-cselekvési attitűd térkép

Tevékenység:

Készítsen szabadkézi rajzot a döntési döntési-cselekvési attitűd térképről! Készség szintig gyakorolja!

1. Önmegtagadó: az ÉN úgy cselekszik, hogy saját előnyét csökkentse. Az E1 ponttól jobbra haladva egyre inkább lemond előnyéről.
2. Egoista: az ÉN úgy jár el, hogy E1-től saját előnyét növelje. (Az uralkodó közgazdaságtani szemlélet – egyoldalúan és tévesen – kizárólagosan ezzel az attitűddel számol!)
3. Kooperáló: az ÉN úgy viselkedik, hogy saját és partnere előnyét egyaránt növelje; E3-tól az egoista felé haladva az ÉN kerül túlsúlyba.
4. Altruista: az ÉN olyan magatartást alakít ki, hogy a másik (TE) előnyét növeli.
5. Destruktív: az ÉN olyan lépéseket tesz, hogy a saját és a másik (TE) hátrányát egyaránt növeli.
6. Agresszív: az ÉN döntési-cselekvési attitűdje olyan irányba rendeződik át, hogy kárt okozzon (ártson) a másiknak (a TE-nek).
7. Versenyző: az ÉN úgy jár el, hogy saját és a másik előnyének/hátrányának különbségét növelje/csökkentse.
8. Lemondó: az ÉN úgy jár el, hogy saját (ÉN) és másik (TE) előnyének különbségét csökkenti.

1-2. ábra: Döntési-cselekvési attitűd térkép

Az 1-2. ábrán az „equilibrium” az ellentétes hatóerők kiegyensúlyozottságát jelenti, az egységes személyiség pedig az adott kor ideális emberét feltételezi, aki képes az egyes attitűdöket személyiségében harmonizálni.

A **döntési-cselekvési attitűdök** makroökonómiai vetülete: **koordinációs mechanizmusok**; etikai, piaci, bürokratikus, családi, autonóm, agresszív.

A mechanizmusok minősége függ:

1. a szereplők viszonya (vertikális, horizontális),
2. a szereplők információs forrása (piaci ár, jogszabály, utasítás, szándékok, szerződésben foglaltak, felajánlott és kért dolgok),
3. a szereplők motívuma (jogi kényszer, haszon, hatalom, közös érdek, szeretet, szolidaritás),
4. a tranzakciók természete (monetarizált, nem monetarizált, is-is)

Korábbi tanulmányai alapján az egyes koordinációkat jellemezheti, s ezzel a minőségi tulajdonságait megadhatja. Pl. a piaci koordináció minősége függ: 1. a szereplők, eladók és vevők viszonya tökéletes piacon egymás mellé rendelt, tehát horizontális, 2. a szereplőket meghatározóan az ár informálja, 3. a szereplőket döntően a profitmaximalizálás, illetve a haszonmaximalizálás motiválja, 4. a tranzakciók alapvetően monetarizáltak. Stb., lásd az 1-1. táblázatot!

1-1. táblázat
Szabályozási mechanizmusok

Megnevezés	Bürokratikus	Piaci	Agresszív	Autonóm	Családi	Etikai
A szereplők	Vertikális	Horizontális	Vertikális	Horizontális	Horizontális, vertikális	Horizontális

viszonya						
A szereplőket informálja	Jogszabály	Ár	Egyoldalú utasítás	A szerződés fényében értelmezett	Szándékok	Felajánlott és kért dolgok
A szereplőket motiválja	Jogi kényszer, hatalom	Haszon	Hatalom, haszon	Közös érdek	Szeretet	Altruizmus, kooperáció
A tranzakciók természetete	Jellemzően nem monetarizált	Monetari- zált	Is-is	Jellemzően nem monetarizált	Jellemzően nem monetarizált	Is-is
Példa	Hadsereg, rendőrség, nagy- vállalat	Városi piacok, boltok, tőzsdék	Politiku- sok, önkormány -zatok, bankárok bizonyos köre, maffiák	Szakmai egyesületek, civilszervezete k, pártok, vallási közösségek	Család	Jótékony- sági szerveze- tek

Metaökonómia 5. táblázat

Ha a döntési-cselekvési attitűdök, a koordinációs mechanizmusok harmóniája megbomlik, az egyén, a szervezet, a nemzet (társadalom, gazdaság) „működési zavarokkal” fog küzdeni.

A gazdaság működési zavarai:

I. Piaci kudarcok (market failure $\equiv$ market imperfection)

- 1. Monopol helyzet:** kevesebbet és drágábban termel, mint a szabad verseny esetén, műszaki haladás elmarad(?!).
- 2. Közjavak:** közvilágítást, közutat, alapkutatót stb. nem lehet/nem érdemes megfizettetni.

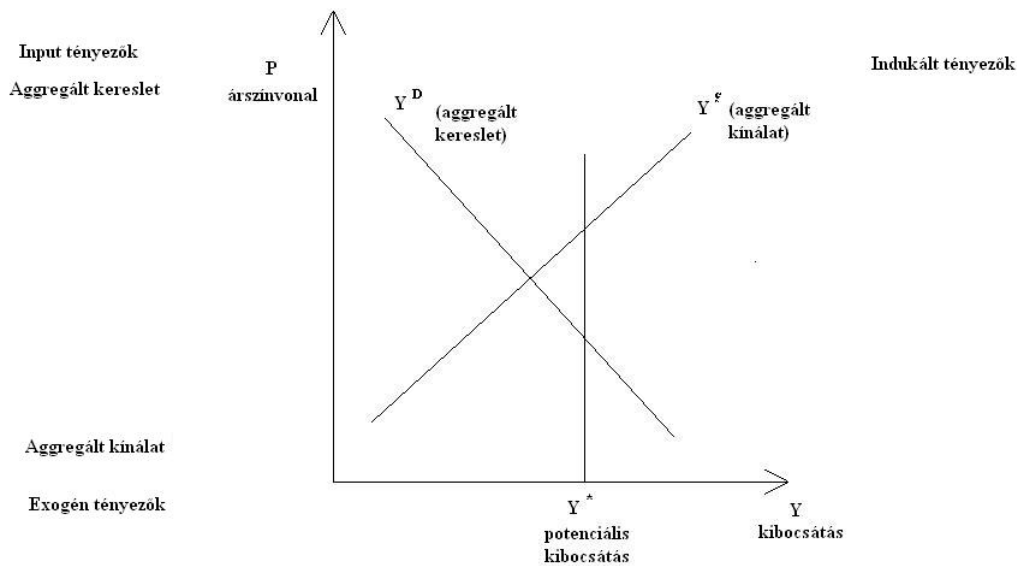
Potyautas jelenség: nem fizet, használja, nem lehet kizárni.

Tiszta közjavak: a kizárás nem, a használat célszerű (jogrend, honvédelem, alapfokú oktatás, közegészségügy).

Túlsúfolt közjavak: pl. használati díj bevezetése, az egyidejű használók számának meghatározása (pl. a csónakázó tavon 20 csónak lehet egy időben) stb.

- 3. Igazságtalan jövedelemelosztás:** be kell avatkozni.
- 4. Az externáliák szabályozása** (pozitív, negatív).

II. A makroökonómia indukált tényezőinek egyensúlyi zavarai

1-3. ábra A nemzetgazdaság input-output rendszere

Inputtényezők:

Endogéntényezők (aggregált kereslet, aggregált kínálat):

Aggregált kereslet:

1. költségvetési,
2. monetáris,
3. jövedelemi
4. külgazdasági politika

Aggregált kínálat:

1. föld,
2. munka (emberi tőke),
3. tőke,
4. technológiai változás (T.C.)

Exogéntényezők:

- világgazdaság változásai,
- klímaváltozás,
- háborúk,
- politikai sokkok stb.

Outputtényezők (indukált):

1. GDP alakulása (válság),
2. foglalkoztatás alakulása (munkanélküliség),
3. árszínvonal alakulása (infláció),
4. mérleg-problémák (külkereskedelmi, költségvetési, fizetési mérleg)
(Az első négy tényező az ún. mágikus négyszög.)
5. szegénység,
6. környezeti ártalmak,
7. globalitás ellentmondásai,
8. elfajzott nemzetközi pénzügyek,
9. bürokratizálódás,
10. az emberitőke-állományok szétzilálása.

III. Társadalmi anomáliák (gazdasággal összefüggő)

- demográfiai gondok,
- iskolarendszer problémái,
- egészségügyi finanszírozása,
- nyugdíj-rendszer finanszírozása,
- nemzetközi szervezetekhez tartozás kérdése.

IV. Operatív kérdések

- adózás, éves költségvetés,
- ünnepek szabályozása,
- gázár szabályozás,
- minimálbér,
- vállalati költségelszámolás,
- engedélyeket adása/tiltása stb.

3. Az állam általános feladatai (funkciói)

1. **Stabilizáció**; a társadalom, a gazdaság és az életvilág szokásos, kiegyensúlyozott működésének biztosítása.
Piaci kudarcok, társadalmi anomáliák, makroökonómiai zavarok esetén a szabályozási kereteket megváltoztatja, beavatkozik. A kormány mellett a jegybank, a bíróság, a versenyhivatal, önszabályozó testületek (kamarák, szakmai szövetségek) is szabályozhatnak, beavatkozhatnak. Ne feledkezzünk meg az Európai Unió szabályozási tevékenységéről sem!
2. **Allokáció**; a gazdálkodás feladata az erőforrások optimális kombinációja a szervezetekben végső soron a szükségletek kielégítése érdekében.
Az optimális allokációt segíti:
  - a. a szabályozási rendszer ápolása,
  - b. az állami megrendelések, az állami tulajdon működtetése.

3. **Redisztribúció:** a jövedelmek újraelosztásával (adózás, támogatás) az igazságtalan jövedelmi arányokat, a regionális egyenetlenségeket küszöbölik ki, új szerkezeti, fejlesztési irányokat jelölnek meg.

4. Az állam irányító tevékenysége, amellyel a stabilitás, az allokáció és a redisztribúció megvalósulhat

Irányító tevékenység lehet:

- **Európai kontinentális értelmezés szerint:** a kormány a piacokra, gazdasági szereplőkre ható tevékenysége.
- **Szűkebb szakmai értelmezés:** az állam makrogazdaságot irányító tevékenysége.

Gazdaságpolitikai alrendszerei:

a. költségvetési politika,	}	költségvetési és monetáris keverékpolitika; „új neoklasszikus szintézis”
b. monetáris politika,		
c. jövedelempolitika,		
d. kereskedelempolitika,		
e. versenypolitika,		
f. szerkezetpolitika,		
g. regionális politika stb.		

A kurzus értelmezése szerint: az egyes szakpolitikákat (a költségvetési és monetáris keverékpolitikát) társadalmi és ökológiai nézőpontból is elemezzük.